

Правопросвітницька діяльність юридичної служби ОМС сприяє: реалізації конституційного права громадян на правову інформацію; підвищенню ефективності функціонування ОМС; зменшенню правових конфліктів через запобігання непорозумінням; розвитку відкритого та партнерського управління громадою.

Зазначений висновок обґрунтовує доцільність внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. № 1040 «Про затвердження Загального положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади»:

доповнити пункт 10 підпунктом 25 у такій редакції «25) проводить просвітницькі заходи задля підвищення рівня правової освіти населення регіону».

### **Література:**

1. Про затвердження Загального положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. № 1040. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1040-2008-п#Text>

2. Публічне управління у сфері зайнятості в Україні у контексті євроінтеграції: проблеми, ефективність, інноваційність, результативність: колективна монографія / за наук. ред. д. держ. упр. Р. В. Войтович та К.В. Дубич. Київ, 2020. 480 с.

3. Баймуратов М.О. Публічна самоврядна (муніципальна) влада та громадянське суспільство: проблеми взаємозв'язку і взаємодії. *Актуальні проблеми держави права*. 2003. Вип. 21. С. 131-138

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-132>

## **ПРАКТИКА ЄСПЛ ЩОДО ЦИФРОВИХ ПРАВ ОСОБИ**

**Карташов Павло Ігорович**

*директор*

*Український фонд стартапів*

Судова практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) протягом останнього десятиліття показує, як Страсбурзький суд зіткнувся з новими вимірами, застосуваннями та обов'язками щодо прав та «обов'язків і відповідальності», що впливають із здійснення свободи вираження поглядів в Інтернеті. Пошук у базі даних ЄСПЛ HUDOC, що поєднує ключові слова «свобода вираження поглядів» та «Інтернет»,

вибирає понад 220 відповідних рішень та понад 60 відповідних (переважно неприйнятих) рішень ЄСПЛ.

Судова практика ЄСПЛ не лише демонструє, що право на свободу вираження поглядів та інформації, гарантоване статтею 10 Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ), повною мірою застосовується в цифровому середовищі; він також показує, як ЄСПЛ врахував певні особливості Інтернету при застосуванні статті 10 ЄКПЛ.

У низці справ ЄСПЛ застосовував свою стандартну судову практику, встановивши, що втручання в інтернет-контент, пов'язаний з дитячою порнографією, відвертим сексуальним контентом, доступним для неповнолітніх, порушення авторських прав, порушення конфіденційності або захисту даних, а також мова ворожнечі відповідали статті 10(2) ЄКПЛ, оскільки вони були визнані вкрай необхідними в демократичному суспільстві. У цих справах ЄСПЛ визнав, що втручання у право на свободу вираження поглядів у цифровому середовищі було виправданим і відповідало нагальній соціальній потребі. Особливо у справах, що стосуються мови ворожнечі, ЄСПЛ посилався на «потенційний вплив» та ризик шкоди від повідомлень, розміщених в Інтернеті [1].

За визначенням ЄСПЛ: «ризик заподіяння шкоди контентом та комунікаціями в Інтернеті здійсненню та здійсненню прав і свобод людини безумовно вищий, ніж ризик з боку преси, оскільки незаконні висловлювання, включаючи мову ненависті та заклики до насильства, можуть бути поширені, як ніколи раніше, у всьому світі за лічені секунди, і іноді залишаються постійно доступними в Інтернеті» [2].

ЄСПЛ в інших сферах наголошував на деяких специфічних рисах Інтернету не як аргументи для виправдання певних втручань у право на свободу вираження поглядів, а скоріше для того, щоб надійно гарантувати право на свободу вираження поглядів та інформації в цифровому середовищі. У таких випадках ЄСПЛ встановив, що втручання або обмеження на національному рівні порушують право на свободу вираження поглядів в Інтернеті.

Ці випадки можна згрупувати навколо п'яти кластерів: 1) блокування веб-сайтів та облікових записів соціальних мереж; 2) втручання в образливий, радикальний або екстремістський онлайн-контент; 3) втручання в цілісність інтернет-архівів; 4) відповідальність онлайн-медіаплатформ та інтернет-посередників за контент, створений користувачами, та за гіперпосилання; 5) захист джерел журналістів в онлайн-середовищі.

Судова практика ЄСПЛ, розташована в цих п'яти кластерах справ, демонструє, як ЄСПЛ допоміг створити вищий рівень гарантування права на свободу вираження поглядів в онлайн-середовищі, «скасувавши» (застосування) положень національного законодавства, обмежуючи довільним, недоречним або непропорційним чином права,

захищені статтею 10 ЄКПЛ. Нечисленні рішення та рішення у цих категоріях справ, в яких ЄСПЛ не виявив порушення статті 10, ілюструють та роз'яснюють дуже конкретні обставини, за яких втручання у свободу вираження поглядів в Інтернеті може бути винятково виправдане національними органами влади.

Щодо блокування веб-сайтів та облікових записів соціальних мереж та доступу до мережі інтернет ЄСПЛ у справі Ахмет Йилдирим проти Туреччини щодо блокування сайтів Google ЄСПЛ виніс важливе рішення, в якому визнав право фізичних осіб на доступ до Інтернету, стверджуючи, що Інтернет став одним із основних засобів реалізації права на свободу вираження поглядів та інформації [3]. ЄСПЛ зауважив, що наказ про блокування зробив «великі обсяги інформації недоступними, суттєво обмежив права користувачів Інтернету та мав значний побічний вплив на матеріал, який не був визнаний незаконним [4].

У справі «Ченгіз та інші проти Туреччини» ЄСПЛ назвав YouTube безсумнівно важливим засобом реалізації свободи отримання та поширення інформації та ідей. Зокрема, «політичний контент, який традиційні ЗМІ ігнорують, часто поширюється через YouTube, тим самим сприяючи появі громадянської журналістики» [5]. ЄСПЛ кваліфікував YouTube як «унікальну платформу з огляду на його характеристики, доступність і, перш за все, потенційний вплив» і зауважив, що наказ про блокування виключає доступ до конкретної інформації, яка не була доступна іншими засобами. Заявники у цій справі, усі три професори права, які викладають в університеті, мали статус потерпілого перед ЄСПЛ, оскільки активно використовували YouTube у професійних цілях в рамках своєї навчальної роботи, хоча і не зазнаючи безпосереднього впливу блокування. Проте, у справі Акденіз та інші проти Туреччини, ЄСПЛ застосував більш обмежувальний і навіть регресивний підхід, позбавивши статусу потерпілого двох заявників, академічних правозахисників та активних користувачів Інтернету, у випадку судової заборони *contra mundum* [3].

У справі «Кабліс проти Росії » ЄСПЛ застосував свої найвищі стандарти перевірки відповідно до статті 10 ЄКПЛ, встановивши, що процедура блокування деяких дописів в Інтернеті та облікового запису в соціальних мережах порушила право заявника на свободу вираження поглядів. Посилаючись на загальні принципи, які мають застосовуватися, ЄСПЛ повторив, що «експресивна діяльність, створена користувачами в Інтернеті, забезпечує безпрецедентну платформу для здійснення свободи вираження поглядів» [6].

Рішення ЄСПЛ було водночас чітким попередженням проти занадто розпливчастого та надто широкого законодавства, яке залишає занадто багато повноважень прокуратурі чи іншим органам влади блокувати (або видавати накази про блокування) облікових записів соціальних мереж або видаляти ( або замовити видалення) передбачуваного незаконного

матеріалу з мережі Інтернет, без достатніх гарантій ефективного та оперативного судового розгляду. У справі, що розглядається, ЄСПЛ визнав відсутність ефективних гарантій щодо небезпеки попереднього обмеження та запобігання будь-яким зловживанням владою, що обмежує свободу вираження поглядів в Інтернеті.

У чотирьох рішеннях від 23 червня 2020 року ЄСПЛ встановив, що блокування веб-сайтів та медіаплатформ у Росії порушило право на свободу вираження поглядів та інформації, гарантоване статтею 10 ЄКПЛ. Справи стосувалися різних типів блокувальних заходів, включаючи супутнє блокування (коли IP-адреса, яка була заблокована, була надана іншим сайтам), надмірне блокування (коли весь веб-сайт був заблокований через одну сторінку або файл) та масове блокування ЗМІ за висвітлення новин. Одна з кейсів стосувалася ухвали суду про видалення веб-сторінки з описом інструментів та програмного забезпечення для обходу обмежень на приватне спілкування та фільтрів контенту в інтернеті; Якщо це не буде видалено, сайт буде заблокований.

ЄСПЛ ще раз наголосив на важливості Інтернету як життєво важливого інструменту у реалізації права на свободу вираження поглядів. «Завдяки своїй доступності та здатності зберігати та передавати величезні обсяги інформації, Інтернет став одним з основних засобів, за допомогою яких люди реалізують своє право на свободу вираження поглядів та інформації. Інтернет надає необхідні інструменти для участі в заходах та дискусіях, що стосуються політичних питань та питань, що становлять загальний інтерес, він розширює доступ громадськості до новин та сприяє поширенню інформації в цілому» [7].

### **Література:**

1. Beizaras and Levickas v Lithuania App no 41288/15 (ECtHR, 14 January 2020)
2. Delfi AS v Estonia App no 64569/09 (ECtHR Grand Chamber, 16 June 2015)
3. Ahmet Yildirim v Turkey App no 3111/10 (ECtHR, 18 December 2012)
4. Khursid Mustafa and Tarzibachi v Sweden App no 23883/06 (ECtHR, 16 December 2008)
5. Cengiz and others v Turkey App nos 48226/10 and 14027/11 (ECtHR, 1 December 2015)
6. Kablis v Russia App nos 48310/16 and 59663/17 (ECtHR, 30 April 2019)
7. Engels v Russia, App no 61919/16 (ECtHR, 23 June 2020)